

Araştırma Makalesi
Gönderim Tarihi: 15.10.2021
Kabul Tarihi: 28.10.2021
Yazıt Kùltür Bilimleri Dergisi, 2021, 1 (2): 134-156

Research Article
Received Date : 15.10.2021
Accepted Date: 28.10.2021
DOI Number: 10.29228/yazitdergisi.53844

TÜRK FOLKLORUNDA ERKEK DEDİKODUSU*

Male Gossip in Turkish Folklore

Ramazan SEZGİN**

ÖZ

Dedikodu, belirli bir toplumun üyeleri arasında iletişimi, bilgi – haber aktarımını sağlama ve bu şekilde değerlerin, geleneklerin aktarılması ayrıca kültürel özelliklerin de yansıtılması açısından önem taşıyan bir halkbilimi türüdür. Halkın en büyük ve en güncel sözlü kültür ürünlerinden birisi olarak kabul edilebilecek dedikodu, folkloru da yakından ilgilendirmektedir. Ne yazık ki bu konudaki çalışmalarda folklorcular geri planda kalmışlardır. Dedikodu, ortaklıkları paylaşan insanlar tarafından yapılmaktadır. Ortak bir kişiden nefret etme sonucu yapılan dedikodular olduğu gibi iş yerinde insanların patronları hakkında, okulda öğrencilerin hocaları hakkında yaptıkları dedikodular bu duruma örnek teşkil etmektedir. Bu durum da halk oluşumunu dolayısıyla halkbilimini akla getirmektedir. Bu ve bunun gibi yönlerle Türk folkloru açısından da incelenmeye açık bir konunun erkekler örneklemini incelenmeye çalışılacaktır. Bu açıdan dedikodu denildiğinde genellikle kadınların akla geldiği bilinmesine karşın erkeklerin de önemli oranda dedikodu ettiği görülmüş fakat bu dedikodunun sohbet, eleştiri, düşüncelerin ifadesi vb. başlıkları altında gizlendiği gözlemlenmiştir. Bunların yanı sıra erkek dedikodusu ve kadın dedikodusunun farklarına da değinilmiştir. Çalışmamız içerisinde Türk folklorunda dedikodudan kimi özelliklerinden (işlevleri, büyüü vb.) bahsedilmekte; mülakat ve gözlem yöntemiyle erkek dedikodusu hakkında edinilen bilgiler okuyucuya aktarılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: dedikodu, folklor, erkek dedikodusu, iletişim, halkbilimi türü.

ABSTRACT

Gossip is a type of folklore that is important dec terms of ensuring communication, information and news transfer between members of a particular society and in this way transferring values and traditions, as well as reflecting cultural characteristics. Gossip, which can be considered one of the largest and most up-to-date oral culture products of the people, is also closely related to folklore. Unfortunately, the studies on this topic have also been left in the background of folklorists. Gossip is carried out by people who share partnerships. As there are rumors made as a result of hating a common person, as well as rumors that people make about their bosses at work, about the teachers of students at school,

* Bu çalışma TOKÜAD-III. Uluslararası Toplum ve Kültür Araştırmaları Sempozyumu'nda (1-3 Ekim 2021) yazarın aynı adla sözlü olarak sunduğu bildirinin gözden geçirilerek genişletilmesi suretiyle hazırlanmıştır.

** Yüksek Lisans Öğrencisi. Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzurum/TÜRKİYE. e-posta:ramazansezgin2558@gmail.com. ORCID: 0000-0002-1813-458X.

are examples of this situation. This situation also brings to mind the formation of the people, hence the folklore. In terms of Turkish folklore, a sample of a subject that is open to examination will be tried to be examined in this and similar aspects. From this point of view, when it is called gossip, it is usually known that women come to mind, but men also gossip significantly, but this gossip is chat, criticism, expression of thoughts, etc. it has been observed that the headings are hidden under the headings as well. In addition, the differences between male gossip and female gossip are also mentioned. Some of the features of gossip in Turkish folklore (its functions, magic, etc.) in our study, it is mentioned the information obtained about male gossip through interviews and observation methods is transferred to the reader.

Keywords: gossip, folklore, male gossip, communication, type of folklore.

Giriş

Dedikodu, sözlü kültür ürünlerinin (masal, efsane, destan, halk hikâyeleri vb.) en önemlilerinden birisi olduğu gibi en hızlı yayılan, en çok üretilip tüketilen ürünlerinden de birisidir. Başkalarının kişisel hayatları, özel işleri, durumları vb. hakkında gizlice ve/veya o kişilerin haberi olmadan konuşmaya dedikodu denilmektedir. TDK Güncel Türkçe Sözlük içerisinde “Başkalarını çekiştirmek ve kınamak üzere yapılan konuşma, kov, gıybet, kılükal” (URL-1) şeklinde tanımlanmaktadır. Dedikodu denildiğinde akla bir kişi yahut topluluğun arkasından söylenmiş kötü ve aşağılayıcı sözler ile bastırma ve aşağılama çabaları gelmektedir (Sezer, 2020: 1046). Göle (2016: 21) ise dedikodu için bilgi açıklamaları ifadesini kullanmakta ama bunların sağlaması yapılmamış bilgiler olduğunu ifade etmektedir. Kişilerin bir kaynaktan (kişi, televizyon, sosyal medya vb.) aldıkları bilgileri, kendi düşünce ve zihin süzgeçlerinden geçirerek farklı bir kaynağa aktarmasına dedikodu denilir. Dedikodu; tanıklık, olay ve haber hakkındaki konuşma eylemlerinin ağızdan ağıza, kulaktan kulağa yayılarak iletilme mekanizmasına verilen isimdir (Kocabay, 2007: 121). Dedikodu, kişilerin arkasından herkesin bilmediği konularda iyi veya kötü şekillerde konuşmadır. Kişilerin arkasından konuşulması dedikoduyu dedikodu yapan asıl unsurken, herkesin bilmediği konuları konuşmak da ayrı bir zevk vermektedir. Herkesin bilmediği yani gizli/gizemli konular da dedikoduyu tetikleyen en önemli duygulardan birisi olan merakı desteklemektedir. Ayrıca kişilerin arkasından genellikle kötü bir şekilde konuşulduğu bilirse de iyi şekilde konuşulan dedikodular da vardır.

Orhan Şaik Gökyay (2019: 35), Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu’nda “kovlalyalım” şeklinde geçen kelimenin anlamını “çekiştirelim, kötüleyelim” diye açıklarken devamında geçen “kov” ifadesini ise “arkadan çekiştirme, iftira, kötüleme, birisini başkasına geçme” şeklinde açıklamaktadır. Bunun yanında Kanlı Kocaoğlu Kan Turalı Boyu’nun manzum bir kısmında “Büyük, küçük kalmaya kov edene, Karı, koca kalmaya kov edene” şeklinde ifade geçmektedir (Gökyay, 2019: 149). Muharrem Ergin’in eserinde de Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu’nda aynı şekilde ifade edilmektedir (1964: 7). Bunun yanında Kanlı Kocaoğlu Kanturalı

Boyu'nda ise aynı yer "Ulu kiçi kalmaya söz idine, Karı koca kalmaya kov edine" şeklinde geçmektedir (Ergin, 1964: 74).¹

Her grup kendi dinamikleriyle kendilerine ait kültür oluşturabilmektedir (Güvenç, 2018: 103) ki grupların oluşumunu sağlayan ve kendilerine ait bir kültürü yaratan türlerden birisi de dedikodudur. "Gelenek, yeni gelenekler yaratabiliyorsa gelenektir" (Özdemir, 2015: 372) ifadesinden hareketle şunu söyleyebiliriz: Dedikodu, yeni dedikodular doğurabildiği sürece dedikodudur. Dedikoduyu dinleyen kişi, onu başkalarına aktarır devamını ve çeşitlenmesini sağlayarak yeni dedikodular oluşturmazsa dedikodunun ömrü orada son bulacaktır. Dedikodu edilecek konuda tarafların bilgisinin olması da gerekmekte, bu durum da tarafların ortaklıklarını ifade etmektedir. Assmann (2015: 52), anlatılardan bahsederken grupların hatıraları ve görüntülerinin yer almasını ifade etmekte bu da direkt olarak grupların ortaklıklarını işaret etmektedir. Bu durum da dedikodunun folklor ile ilişkisini açıklar niteliktedir. Bilindiği üzere folklor, ortaklıklar olarak da ifade edilmektedir. Alan Dundes, halk tanımını, "Diğerleri arasında, biziz!" (1998: 152) şeklinde yaparken yahut "Halk, en az bir ortak faktörü paylaşan herhangi bir insan topluluğudur" (Dundes, 2005: 128) derken ortaklıklara işaret etmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken ise -dedikoduyu yapanların/dedikoducuların- yapılacak dedikodu konusuna hâkim olsa da olmasa da dedikodunun ana bileşenini bilmesi gerektiğidir. Sözelimi, sınıfınızdaki Bamsı Beyrek ve Banu Çiçek'in evlenmesinin dedikodusunu birisiyle yapacaksanız, dedikoduyu yapacağınız kişinin de Bamsı Beyrek ve Banu Çiçek'i tanuması gerekir ama evlendiklerini bilip bilmemesi çok da önemli değildir. Bundan dolayı dedikodu ağına dahil olmayan kişilerin ortak bir geçmiş yahut çevresel benzerlik konularında eksikliklerinden dolayı dedikodu onlarla paylaşılmaz (Hekimoğlu, 2020: 10). Dedikodunun ortaklıklara vurgu yaparak insanlar arası ilişkileri sağlamlaştırma, toplumu bir arada tutma gibi anlatıların işlevlerini de üstlenmektedir. İnsanlar anlatılara inandığından dolayı örgütlenmekte, dedikoduda da inancın elzem bir unsur olduğu bilinmekte, inanılmayan dedikoduların ömrü kısa olmaktadır. Bir bilgi yüksek statülü biri tarafından yayılıyorsa, farklı kişiler ve ortamlarda da tekrar ediliyorsa o toplumda derin kökler salar (Göle, 2016: 56). Bu konuda Girard (2005: 8), Guillaume'nin anlattığı hikâyelere inanıyor olmasını, onun çevresinde de bu hikâyelere inanıyor olmasına bağlamaktadır.

¹ Muharrem Ergin'in *Dede Korkut Kitabı*'nın 2003 yılında Hisar Kültür Gönüllüleri bünyesinde Murat Emre Şahin ve Hasan Kadıköylü tarafından yayına hazırlandığı eserinde ise Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu'nda -Gökyay'ın eserinde "kovlayalım" şeklinde geçen kısmın- "çekiştirelim" şeklinde; -Gökyay'ın eserinde kov şeklinde geçen yer karşılığında ise- "dedikodu" ifadesinin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bunun yanında Kanlı Kocaoğlu Kanturalı Boyu'nda da aynı kısmın "Büyük küçük kalmaz söz eder, Yaşlı kadın erkek dedikodu eder" şeklinde geçtiği görülmüştür (Ergin, 2003: 15, 90).

İsahanlı ve Gazanfargızı (2020: 129), fıkra, rivayet, deyim gibi halkbilimi türlerinin dedikodu esasında şekillenmiş ve zamanla yeni şekillerinin oluştuğunu ifade etmektedir. Bahse konu olan türlere ek olarak hikâye, masal, destan gibi türlerin anlatılması da insanların bir araya toplanmasında öncü rol teşkil etmektedir. İnsanoğlunun örgütlenmesini sağlayan temel araçlar içerisinde olan anlatılardan (Çelik, 2019: 903) birisi de dedikodulardır. Assmann'ın (2015: 59) anlatılar ve anılarla ortaya çıktığını belirttiği ve "günlük yaşam tarihi", "halk tarihi" olarak da nitelediği sözlü tarih dedikodu açısından da değerlendirilebilir. Dedikodu da sözlü tarih bünyesinde değerlendirilebilecek bir anlatı türüdür. Ayrıca diğer anlatı türleri ile pek çok benzerliği bulunmasına rağmen bunlardan en belirginleri ise çeşitlenme/varyantlaşma, abartı, tekrar ve kalıp ifadelerdir. Sözgelimi, "Arkasından konuşmak istemiyorum ama", "günahı bize gelmesin ama" vb. başlangıç kalıplarının olduğu söylenebilir.

Assmann (2015: 88), anlatıların var olanı onaylamadığını ve onu sorgulayıp değiştirme ve devirme çağrısında bulduklarını ifade etmektedir. Dedikoduda da anlatılanlar direkt olarak onaylanmaz, kişiler aldıkları bilgileri kendi zihin süzgeçlerinden geçirdikten sonra birtakım değişikliklere uğratarak aktarırlar. Dedikoduda dikkat çeken durumlardan birisi de -pek çok sözlü kültür ürünü olduğu gibi- toplum tarafından üretilip toplum tarafından tüketilmesidir. Bu kapsamda dedikodunun kökeni bilinmemesine karşın en eski ve en güncel sözlü kültür ürünlerinden birisi olduğu kabul edilebilir. Sözlü kültür ürünleri incelenerek bir halkın ruhu, karakteri, kimliği hakkında bilgi sahibi olunmasına karşın bir toplumda yapılan dedikodulara bakılarak da nelerin kınandığı, övüldüğü, söz konusu edildiği dikkate alınarak o toplumun kültürü hakkında bilgi sahibi olunabilir. Toplumda en sık sözü edilen suç, ele alınan kültürdeki mutlak tabuları ihlal eden suçtur (Girard, 2005: 21).

Sözlü kültür için vazgeçilmez olan bellek, dedikodu için de aynı öneme sahiptir. Kişiler farklı şeyleri (mesela, 11 haneli telefon numarasını) aklında tutamazken, uzunca dedikoduları ise birkaç değişikliğe rağmen aklında tutmaktadır. Dedikodunun ne şekilde bellekte kaldığını, hatırlanabildiğine bakılınca "ayrıntıları eksilterek" ve "ayrıntıları abartarak" (Göle, 2016: 79) şeklinde iki durum karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında oldukça dikkat çekici konular olduğundan yahut konular, dikkat çekici şekilde anlatıldığından akılda kalmaktadır. Ayrıca dedikodularda kalıp ifadelerin kullanılması da dedikodunun hatırlanabilmesi açısından önem taşımaktadır. Ong (2014: 88), herkesin tanıdığı olduğu önemli kişiliklerin etkileyici eylemlerinin bellekten kolay kolay silinmeyeceğini ifade etmektedir. Dedikodularda da kişiler ve eylemleri etkileyici, süslü bir dille anlatıldığından -anlatılanlar- ortamdaki kişilerin zihinlerinden kolay bir şekilde silinmemektedir. Ayrıca insanları bir arada tutabilmek için de anlatıların etkileyici olması elzemdir.

Sözlü anlatılar çoğu zaman yazılı anlatılara tercih edilmektedir. Çünkü konuşurken vurgulamalar yapılarak duygular daha sağlıklı bir şekilde aktarılırken, yazı da bu durum noktalama işaretleri ile asgari düzeyde yapılmaktadır (Ong, 2014: 122). Bunun yanında jest – mimik hareketleri de görülmekte ve bu açıdan anlatılanlar daha sağlıklı, dikkat çekici, heyecan verici şekilde aktarılmakta ve anlaşılmaktadır.

Dedikodu ortaya çıktığı kùltürün özelliklerini de yansıtmaktadır. Sözelimi, bir toplum içerisinde iki bekâr kişinin görüşmesi, el ele dolaşması dedikodu konusu olurken başka bir toplumda normal olarak karşılanmaktadır (İsahanlı ve Gazanfargızı, 2020: 130). Bir toplumda dedikodusu yapılan konular, o toplumda neye önem verildiği, nelerin kınandığı veya övüldüğü, belirli bir konudaki davranış şekilleri ile düşüncelerini vb. yansıtmaktadır. Ayrıca düşün merasimlerinde, kahve ortamlarında veya bir araya gelmeye sebebiyet veren diğer mekân, durum ve olaylarda konuşulan konular sayesinde de belirli bir bilgi aktarımı yapılmış olmakta ve bu şekilde toplum, üyesi olunan kişiler tarafından daha iyi tanınmaktadır.

Ben-Amos (1997: 84), folkloru, halk adı verilen küçük topluluklardaki artistik iletişim olarak tanımlamaktadır. Folklor, halk adı verilen topluluklardaki kişilerin düşüncelerini, duygularını, bilgilerini karşı tarafa artistik bir şekilde aktarılmasıdır. Dedikoduda da kişi, belirli bir kişi ve/veya konudaki düşüncelerini kendi belleğinin süzgecinden geçirerek -belirli bir düzeyde- sanatlı bir şekilde karşı tarafa aktarmaktadır. Dedikodu belirli bir toplumun değerlerini, geleneklerini artistik bir şekilde yansıtmaları ve devam ettirmesi açısından da folklorla ilişkilendirilebilir. Buna istinaden Dursun Yıldırım (1985: 549-551) folklorun mahiyeti ile ilgili özelliklerden bahsederken “sözlü olma”, “geleneğe bağlılık”, “çeşitlenme”, “anonimlik”, “kalıplaşma” gibi durumlardan söz etmektedir. Bahse konu olan özellikler dedikodu için de geçerlidir. Sözelimi, dedikodu da sözlü bir üründür, bulunduğu geleneğe bağlılık arz edebilmektedir, kişiler arasında aktarılmasıyla da çeşitlenme kaçınılmazdır, zaman içerisinde hatta diğer anlatı türleri ile karşılaştırıldığında kısa süre içerisinde de ilk anlatıcısı unutulup anonimleşmektedir ve kendine özgü kalıp ifadeleri bünyesinde barındırmaktadır. Bu açıdan dedikodu, halkbilimciler içerisinde ciddiye alınması ve incelenmesi gereken oldukça eski ama güncel bir türdür.

Dedikodunun oyun ile ilişkili olduğu da söylenebilir. Huizinga (2020: 28), oyun için topluluk açısından içerdiği anlam, ifade değeri, yarattığı manevi ve toplumsal bağların, kısacası kùltürel işlevin vazgeçilmez olduğunu yazmaktadır. Bunların tümü dedikodu için de söylenebilir. Dedikodu, toplumu oluşturan bireyler arasındaki bağların güçlenmesini sağlar. Ayrıca bilginin yayılması, kùltürün aktarılması vb. işlevleri üstlendiğini de rahatlıkla söyleyebiliriz. Kùltürün ve

bilginin yayılması, aktarılması açısından büyük önem taşıyan dil, dedikodu için de elzemdir.

YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde "Dedikodu" anahtar kelimesi kullanılarak yapılan araştırmada biri doktora olmak üzere 16 tez bulunmuş ve bunların da yarısından fazlasının son beş yıl içerisinde ortaya konulduğu gözlemlenmiş, bu konuda yapılan ilk çalışmanın ise 2003 yılına ait olduğu saptanmıştır (URL-2). Bunun yanı sıra DergiPark'ta da aynı anahtar kelimeyle araştırma yapılmış olup 72 makaleye rastlanmıştır, büyük çoğunluğunun son beş yıl içerisinde ortaya konulduğu görülmüş ve sadece iki makalenin konu bakımından folklorla ilişkilendirilebildiği tespit edilmiştir (URL-3). Bu durum dedikodunun son yıllarda ciddiye alınmaya başlandığını, taze ve güncel bir tür olan dedikodu hakkında çalışmaların sürdürüldüğünü göstermektedir. Dedikodu hakkında folklorla ilişkilendirilebilen çalışma sayısının bu denli az olması dedikodunun uzun yıllar boyunca bir halkbilim türü olarak kabul edilmemesi, halkbilim dışında tutulması², ciddiye alınmaması vb. sebeplerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Bu inceleme için nitel araştırma yöntemlerinden gözlem ve mülakat yöntemleriyle çalışmayı uygun gördük. Çalışma esnasında 10 erkekle mülakat yapılmış olup görüşülen erkeklerin yaşları 20 ile 40 arasında değişiklik göstermekle birlikte lise mezunu, üniversite mezunu ve halen üniversite okuyan kişilerden oluştuğunu bildirmekte de fayda görmekteyiz.³ Bunun yanı sıra açık/kapalı mekânlarda (kahvehane, kafe, park, ev, okul, kimi iş yerleri vb.) bulunarak gözlem yapılmış olup toplu halde edilen dedikodulara da katılım sağlanmış ve ortamdaki erkeklerin durumları incelenmiştir. Bu açıdan mülakat yöntemini dedikodu hakkında daha çok teorik bilgilere ulaşmak için tercih ettik. Aksine bir şekilde tüm çalışmamızı bu yöntemle ele almamız, dedikodu yaptıklarını kabul etmeyen, kimsenin dedikoducu şeklinde bilinmek istemediği toplumda eksik ve/veya yanlış bulgular, sonuçlar doğurmasına sebep olabilirdi. Dedikodu doğal haliyle dedikodudur. Birileri desin, baksın, dikkat çekelim gibi sebeplerle yapıldığında doğallığı/büyüsü bozulduğundan pek bir anlam ifade etmeyecektir. Bundan dolayı çalışmamızda daha çok gözlem yöntemine başvurmakla birlikte yüz yüze görüşmelere de yer verilmiştir.

² İsağanlı ve Gazanfargızı çalışmalarında (2020), bu konuyu işlemiş ve dedikodunun halkbilimi türlerinden birisi olduğuna kanaat getirmişlerdir.

³ Görüşülen erkekler arasında dedikodu toplumsal bir ayıp sayıldığından, dedikoducu olarak bilinmek istemediklerinden, dedikodunun "kadın" ürünü olduğu ve bu yüzden dedikodu ettiklerinin bilinmek istememesinden kaynaklı olarak -kişiler- bilgilerinin herhangi bir şekilde kullanımına izin vermemişlerdir. Erkekler arasında titiz bir konu olarak değerlendirilebilecek dedikodu konusunda kaynak kişilerin bilgilerinin paylaşımına izin vermemelerine ve kişisel verilerin gizli kalmasına saygı duymak gerektiğinden dolayı kaynak kişilerin kimlik bilgileri hakkında herhangi bir bilgi aktarımı yapılmaması uygun görülmüştür.

1. Dedikodunun İşlevleri

Dedikodunun belirli kişiler arasında yapılması, herkesin içerisinde yapılmaması, “bizi” (dedikodu yapılan kişileri) diğerlerinden ayırmaktadır. Alan Dundes’in halk tanımı, “Diğerleri arasında, biziz!” (1998: 152) şeklindedir. Dedikodu yaparken belirli bir gruba üye olunmakta, bu durumda diğerleri arasında, biz olmamızı sağlamaktadır. Samimi bir iletişimin oluşmasını sağlayarak da kişilerin sosyalleşmesine yardımcı olmaktadır. Toplumun bir kesimini diğer kesime karşı kıskırtmaya da sebep olan dedikodu, aynı düşünceleri paylaşan kişileri ortak bir payda da birleştirmektedir. Dedikodu, bağlı olduğunuz toplum/halkın/grubun üyelerini tanıma, kişiler arası iletişimi sağlama, toplum içerisinde bilgi edinme vb. işlevleri ile de sosyalleşmeyi sağlamaktadır. Solmaz’ın “kurum içinde birleştirici işlevi” (2006: 566) şeklindeki bahsiyle de kurum içi sosyalleşmeyi ifade ettiğini söyleyebiliriz.

Dedikodu, belirli bir gruba, kişiye, olaya karşı bastırılan duyguların dışavurumunu sağlamakta bu şekilde kişi, rahatlamaktadır. Bu duygu kıskançlık, kin, öfke olabileceği gibi sevgi, iyi niyette olabilmesine karşın ikinci gruptaki bahsedilen durum daha az görülmektedir. Bu açıdan kişinin, ötekindeki kusurları da eleştirilerek, örtülü bir şekilde kendini övmesi, öne çıkarması, kişinin moral ve motivasyonunu da etkilemekte, bu da dedikodunun psikolojik işlevini yansıtmaktadır. Solmaz (2006: 567) da dedikodunun insanların psikolojik beslenme ihtiyacını karşıladığını ifade etmektedir.

Eğlence işlevi de dedikoduyu vazgeçilmez kılan unsurlardan birisidir. Dedikodusu edilen kişinin belirli bir yönüyle dalga geçilmesi, kahkahaların havada uçmasını sağlamaktadır.⁴ Ayrıca dedikodu, kişiler arasında konuşulacak konu kalmadığında da devreye girmekte ve oluşan sıkıcı ortamı dağıtarak, kişilerin belirli ölçüde eğlenmelerini sağlamaktadır. Dedikodunun eğlendirme işlevi bilinmesine rağmen kişiler, dedikodu ederek eğlendiklerini çoğu zaman açık bir şekilde belli etmemektedir. Bunun sebebi ise ciddiliğin hâkim olduğu ortamın büyüünün bozulmak istenmemesidir.

Dedikodunun eğitime işlevi ise en önemli işlevlerden birisidir. Toplum arasında yanlış hareket olarak nitelenen hareketlerin birçoğu belki de pek çoğu dedikodu sayesinde öğrenilmekte, bu şekilde kişilerin duruma ayak uydurarak hareket etmeleri sağlanmaktadır. Bunlara ek olarak yapılması/yapılmaması gereken hareketler, kınanan ve yaptırıma tabi olan/olmayan durumlar, övülen, sevilen hareketlerin yapılması da dedikodular sayesinde öğrenilmektedir. Dedikodu edilen grup içerisinde ötekinin yaptığı bir hareket kınandığında, aslında grup üyelerine de bu hareketi yapmayın mesajı verilmektedir. Bu da topluma uyumu ve toplum içerisinde bilgi alışverişini sağlamaktadır. Öğrenilen bir bilgiyi dedi-

⁴ İlgili çalışma için bk. (Sanders, 2019).

kodu konusu yaparak üzerine konuşmak ise bilginin kalıcılığı açısından önem taşımaktadır.⁵ Bu şekilde bilginin, kültürün aktarımı sağlanmaktadır.⁶

Dedikodu, kişiler arası iletişimi güçlendirmektedir. Dedikodu ile iletişim kurularak, grup üyelerinin ve/veya kişilerin birbirlerini tanımalarına, güven oluşturmalarına yardım etmektedir. İnsanlar, korktukları, sevdikleri/sevmedikleri, yaşadıkları, üzüldükleri, kıskandıkları, merak duydukları vb. konularda dedikodu ederler. Bu açıdan kişilerin dedikodu ettikleri konular aslında karşı tarafa artistik mesajlar vererek iletişimi sağlamaktadır.⁷

2. Dedikodunun Büyüsü

Kişiler, dedikodu ritüelini gerçekleştirirken zamandan ve mekândan münezeh olmakta yani dedikodu kişileri büyük oranda etkilemektedir. İnsanı bu denli etkileyen, dedikoduya çeken unsuru büyü ile açıklamamız mümkündür. Malinowski (1990: 9), büyüye akıl ve gözlemlerle ulaşamayacağını, büyüünün mistik bir atmosferde olduğunu ifade etmektedir. Dedikodu da insanların arkasından gizli bir şekilde edilirken mistik atmosfere geçiş yapılmaktadır. Dedikodudaki gizlilik ve/veya gizlilik büyü ile ilişkilendirilmektedir. Nitekim Malinowski (1990: 9), büyüünün gizli, gizemli törenlerle öğretildiğini, kalıtsal arduallara veya özenle seçilmiş kişilere bırakıldığını ifade ederken dedikoduda da gizlilik veya gizemin sayesinde dedikodunun belirli bir hazzı desteklediği ve bu hazzın da büyü eksenine girilmesine sebep olduğu ifade edilebilir. Kişilerin dedikodu ederken zamanın farkında ve kendine engel ol(a)mamaları, hemen hiç kimsenin dedikoducu olarak bilinmek istememesi, dedikodu yapmamaya çalışmaları, dedikoduyu olumsuz bir durum olarak tanımlasalar da (KK-1; KK-2; KK-4; KK-7) çokça yapmaları da kişilerin kendilerine hâkim olamadıklarını göstermektedir. Malinowski'nin (1990: 64) büyü bahsinde insanların normal ussal çabaları dışında kalan bütün şey ve olayların başlıca tamamlayıcısı olduğunu ifade etmesi de dedikodu-büyü ilişkisini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Dedikodu eden kişi yaptığı ahlaklı bir hareket olmadığını bilse de bunu yapmaya devam etmektedir çünkü dedikoduya yaklaşırsa yahut içine doğmuşsa bahsedilen büyüden etkilenmeye başlayacaktır. Dedikodunun ahlaklı bir hareket olmadığı ise bunu yapan kişilerin durumu inkâr etmeleri, dedikoducu olarak bilinmek istememelerinden anlaşılmaktadır. Ayrıca dedikodu eden kişilerin bir

⁵ Bu açıdan eğitim -öğretimde kullanılan öğretim yöntemlerinden birisi de dedikodu yöntemidir.

⁶ Eğlence, eğitim ve kültürün gelecek kuşaklara aktarılması işlevleri Bascom'un folklorun işlevleri olarak belirlediği işlevlerle ortaklık taşıyorsa da dedikodu ve folklorun işlevleri ayrı bir çalışmayı gerektirmektedir. Bundan dolayı konumuz içerisinde ayrıntılı bir şekilde bahsedemeyeceğiz. Folklorun işlevleri için bk. (Bascom, 2014: 71-86).

⁷ Dedikodunun özellikleri için bk. (Demirci, 2004: 16-17).

süre geçtikten sonra “neyse arkasından konuşmayalım, günahtır” vb. ifadeler kullanmaları, dedikodunun günah olduğunu yani iyinin karşıtı olduğunu da göstermektedir. Bu açıdan dedikodu günah olarak değerlendirilse de yapılmaya devam edilmektedir. Dedikodunun başlangıç formelleri olarak “arkasından konuşmak istemiyorum ama”, “arkasından konuşmak gibi olmasın ama”, “ölmüş ama” vb. ifadelere rastlanmakta ve bu kişilerin dedikodu etmek istemedikleri görülmesine rağmen bahsedilen büyüünün etkisi altına girdiklerinden vazgeçilememektedir. Bu şekliyle “arkasından konuşulmak istenmeyen” kişilerin ardından uzunca bir müddet konuşulmaktadır. Verilen örnekler, dedikoduların ussal çabalarının dışına taşığını ve ussal çabalarının dedikodu edilmemesi gerektiğini bildirmesine rağmen kişilerin bunu dinle(ye)mediklerini göstermektedir. “Arkasından konuşmayalım, günahtır” ifadesi kullanıldıktan sonra da dedikoduya devam edilmesi, dedikodu büyüünden kurtulmanın zorluğunu ortaya koymaktadır.

Dedikodu ederken belirli bir role bürünen kişiler bu rolden yahut büyüden kolay bir şekilde çıkamamaktadırlar. İnsanlar, kişilerin yüzlerine söyleyemedikleri şeyleri arkalarından söylemekten zevk alırlar çünkü bahse konu olan kişi ortamda bulunmadığından onu günah keçisi konumuna koyup her kötü hareketi ona yükleyerek kendilerini iyi gösterip -tabiri caizse- temize çıkarmaya çalışmaktadırlar. Çünkü bilmekteyiz ki, kişinin başkaları hakkında kötü sözler söylemesi, kendi hakkında iyi sözler etmesiyle eşdeğerdir (Göle, 2016: 22).

Dedikodunun büyüüne kapılmanın farklı yolları da vardır. Karşısındaki kişiyle ortak bir faktörü (ortak bir kişiye karşı olan nefreti, bir siyasiye olan karşıtlığı, bir oyuncuya karşı duyulan hoşnutluğu vb.) paylaşan kişilerin, bu durumdan memnuniyetleri, hoşnutlukları ve durumun verdiği zevk, insanları dedikodu büyüüne dahil edecektir.⁸ Dedikodu ederken kişi, gerçek dünyadan ayrılmakta, farklı bir boyuta geçmektedir. Bundan dolayı o anın büyüüne kapılmış kişiler, etraflarında olan, yaşanan birçok şeyi de görmemektedir. Onları bu büyüden kurtaracak durum, etraflarında şiddetli bir olayın (kavga çıkması, yüksek bir sesin duyulması, yangın çıkması vs.) cereyan etmesi yahut dedikodu ritüelinin icra edildiği bağlama dedikodusu edilen kişinin dâhil olmasıdır. Bu esnada kişilerin birçoğu hemen konuyu değiştirmekte, bazıları ise -dedikodusu edilen kişiye- “biz de tam senden konuşuyorduk” dese de burada genellikle kötü konuştuklarını değil, iyi konuştuklarını belirtmektedirler.

3. Dedikodu ve Cinsiyet

⁸ Burada folklorun, ortaklıklarla ilişkisini de vurgulamak da fayda görüyoruz. Ortaklıkların folkloru oluşturduğu konusunda hemfikir olmamıza karşın ortaklıkları neler oluşturuyor diye bakacak olursak bunların başında anlatıların geldiği görülmektedir. Çünkü bilinmektedir ki anlatılar kişilerin örgütlenmesinde oldukça önemli bir faktördür. Tahmin edileceği üzere bu anlatıların en yaygınlarından, en çok üretilen ve tüketilenlerinden birisi de dedikodudur.

Dedikodu, çoğu zaman kadınlarla ilişkilendirilmekte, erkekler de pek çok kez bu ritüeli icra etse de bunun adına dedikodu değil, sohbet, muhabbet, eleştiri, yorum yapmak yahut çekişirme, arkasından konuşma (KK-2; KK-3; KK-4; KK-5; KK-6; KK-7; KK-8) demektedirler. Aslında kadınlar da çoğu zaman dedikodu yaptıklarını kabul etmez ve sohbet ettiklerini bildirir, kimi zamanlarda ‐iki çift laf etmek‐ şeklinde durum örtülü biçimde ifade edilir. Girard (2005: 4), Orta Çağ toplumlarının vebadan önemli ölçüde korktuklarından dolayı vebanın adının dahi insanları ürküttüğünü bildirmektedir. Dedikoduda ise insanlar dedikodu etseler de bu adı anmamaya çalışırlar (bunun yerine sohbet, muhabbet, eleştiri, yerme, iki çift laf etme, çay-pasta sohbeti vb. denir) çünkü dedikoducu olarak itham edilmekten, toplum nezdinde kınanmaktan korkmaktadırlar. Bu konuda Doğan (2019: 17), dedikodunun sadece kadınlara mal edilmesinin doğru bir tutum olmadığını ve insanları dedikoduya tetikleyen merak, nefret, hırs, eğlence, rahatlama gibi duyguların tüm insanlarda bulunduğunu yazmaktadır.

Bunlara karşın toplumda kadınların, erkeklerden daha çok dedikodu ettiğinin bilinmesinin yanında bilimsel olarak da kanıtlanmıştır. Tekgöz Obuz (2020), 15'i çalışan, 15'i ev hanımı olmak üzere 30 kadınla yaptığı çalışmasında da kadınların daha fazla dedikodu ettiği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca kadınların dedikodu etmeleri durumuna bakacak olursak da ataerkilliğin yaygın olduğu bir toplumda genellikle evde duran kadınların meşguliyetlerinin az olması, duygularının bastırılması sonucu dedikoduya yöneldikleri de söylenebilir. Sözelimi, kadınların birbirlerini çay içme pasta yeme bahanesiyle davet etmelerinin altında farklı sebeplerin olduğu da bilinen bir gerçektir. ‐Her kadın başkalarını tüketmeye gelir‐ (Göle, 2016: 85).

Bunun yanında erkeklerin kadınlar üzerindeki baskıları sonucu, düşüncelerini ve duygularını bastıran kadınların, hemcinsleriyle karşılaştıklarında bastırılan duyguları bir anda ifadeye girişmeleri de kadınların çokça dedikodu etmesine veya dedikoducu olarak bilinmesine sebep olmaktadır. Kadınların daha çok kocaları ve kaynanalarının dedikodularını etmeleri de bastırılan duyguların dışavurumu konusunda kanıt niteliğindedir. Kadınları günah keçisi konumuna yerleştirip onları dedikoducu şekliyle niteleyen erkeklerin de kimi zamanlar kadınlardan daha çok dedikodu ettikleri de bilinen bir gerçektir. İş yerlerinde, kahvehanelerde, arkadaş ortamlarında edilen dedikodular bu açıdan değerlendirilmeye alınabilir. Bu kapsamda Demirci (2004: 13), Batı dillerinde dedikodu kelimesinin özellikle kadınları dedikodu kaynağı olarak gösterdiğini oysa Türkçede dedikodu kelimesinin cinsiyet ayırt etmediğini bildirmektedir.

Erkekler ile kadınların ilgi alanları ve sosyal hayat yaşantıları farklı olduğundan dolayı taraflardan birisi dedikodu konusu açsa da diğer taraf konu hakkında bilgi sahibi olmadığından sağlıklı bir iletişim kurulamaz. Bu yüzden karı-kocaların yapmış olduğu dedikoduların çoğunu ortaklıkları yani her iki tarafında

tanıdığı akrabaları, komşuları vs. oluşturmaktadır. Bundan dolayı kadın da erkek de hemcinsleriyle dedikodu etmek istediğinden erkek evde pek durmaz ve - genellikle- hemcinslerini bulabileceği kahvehaneye gider ya da kadın tarafından gönderilir çünkü kadınlar da kendi hemcinsleriyle konuşmak istemektedir.

4. Erkekler Arasında Dedikodu

Dedikodunun sadece kadınları hatırlatması eksik bir durumdur çünkü erkekler de önemli oranda dedikodu etmekteyse de bunun üzeri “muhabbet, sohbet, eleştiri, yorum yapma” (KK-2; KK-3; KK-4; KK-5; KK-7; KK-8) ifadeleriyle kapatılmaktadır. Erkekler arasında yapılan etkinliklerden (halı saha, piknik, okey vb.) sonra -genellikle- katılımcıların performanslarına göre dedikodu yapılmaktadır. Burada yapılan dedikoduların edilme sebeplerinden bazıları kişilerin birbirini eleştirmesi, üstün gelmeye çalışması vb. durumlardan kaynaklanmaktadır ki sevilmeyen kişilerle karşılaştığında da durum benzerdir ve karşı tarafa olumsuz sıfatlar yakıştırılır. Yapılan dedikodular kimi zamanlarda argo veya küfürlü ifadelerle desteklenmektedir.

Yakın arkadaşı hakkında dedikodu eden kişi, “karı gibi, dedikodu ediyor” (KK-9)⁹ ifadesini kullanmıştır. Kendisi de onun arkasından dedikodu etmekteyse de bunun farkında olmadığı veya yaptığı dedikoduyu dedikodu olarak değil, eleştiri olarak nitelediği düşünülebilir. Bir süre sonrasında dedikodusu edilen kişiyle karşılaştığında ise dedikodu büyüünden çıkmış ve samimi bir şekilde konuşmuş, dedikodu ederken “duysun la ondan mı korkacam” (KK-9) ifadesi kullanılmasına karşın onun duymaması istendiği de görülmüştür.¹⁰ Bazısı ise “yapmamaya çalışırım ama bazen kendimi içinde bulurum” yahut “istemeden yaparım” (KK-6) şeklinde ifade etmektedir ve bu durum, dedikodunun kendine çekiciliği yahut büyüü olarak açıklanabilir. Bazıları ise İslâmiyet’te hoş görülmemesinden dolayı yapmamaya çalıştıklarını bildirmekteydiler (KK-2; KK-10).

Kadınların sürekli dedikodu etmesinden yahut iki kadının bir araya geldiğinde dedikodu etmesinden şikâyetçi erkeklerin yan yana geldiklerinde spor, siyaset konuştukları bilirse de aslında sporcu ve siyasetçilerin dedikodularını etmektedirler. Yani dedikodu, cinslere değil, insanlığa ait olgudur. İshahanlı ve Gazanfargızı (2020: 144), dedikodunun herkesi yakından ilgilendirdiğini ve toplumun her ferdinin konuşan, dinleyen veya hakkında konuşulan olmakla bir taraftan dedikodu ile ilgili olduğunu yazmaktadır.

⁹ Bu ifade aynı zamanda (erkekler arasında) dedikodunun kadın ürünü olduğunun düşünlüğünü de göstermektedir.

¹⁰ Benzer şekilde “Bir kişi hakkında dedikodu ediyorsam yüzüne de söylerim, erkek adam söylediği lafın arkasında durur, yalana gerek yok” (KK-5) şeklinde bir ifade de bulunulduğu da görülmüştür.

Ataerkil bir toplumda kadınlara atfedilen dedikoduyu erkeklerin yapması, erkekler arasında kınanmaktadır. Kişiler, “erkek adam dedikodu yapmaz”, “karı mısın dedikodu ediyorsun”, “karı gibi dedikodu etme” gibi söylemlerde bulunarak erkeklerin dedikodu etmemesi gerektiği mesajını vermeye çalışılmaktaysa da bu kişilerin de dedikodu ettiğine rastlanılmıştır. Ayrıca “erkekse ‘arkasından konuşma’ da yüzüne söyle” ifadesine karşılık “yüzüne de söylerim” (KK-5; KK-9) sözü çokça kullanılmaktadır. Görüşülen erkeklerden bazıları dedikodunun sadece “kadın işi” olmadığını ama kadınların daha çok dedikodu ettiğini belirtmişlerdir (KK-2; KK-7).

Dedikodu, insanları yaşatmaktadır. Sözelimi, “ölmüş ama” diye başlayan dedikodular, ölmüş kişinin toplum belleğinde ve nezdinde yaşamasını sağlamaktadır. Bu dedikodularda bitiş kalıbı olarak, “ölmüş adamın arkasından konuşturuyorsun” ifadesi kullanılmaktadır. “Toplum dedikodusuz yaşayamaz” (İsahanlı ve Gazanfargızı, 2020: 131). Bu durum bir kişinin uzunca dedikodusunu yaptıktan sonra “Aman boş ver dedikodusunu yapmayalım, günahı bize gelmesin” diyen kişinin, kısa süre sonra farklı bir kişinin dedikodusunu yapmasından anlaşılabilir. Erkekler arasında ise “daha boş verin, kapatın konuyu” dendiikten sonra ortaya ortamdaki birisi tarafından konuyla alakalı söz atılması üzerine yeniden dedikodu edilmeye başlandığı esnada görülmektedir.

4.1. Erkekler Neden Dedikodu Yapar?

Kişiyi dedikoduya iten merak, rahatlama, nefret vb. duygularının erkeklerin dedikodu yapmasına sebep olduğu söylenebilir. Görüşülen kişilerden bazıları durumun alışkanlıktan kaynaklandığını ve aileden görüldüğünden dolayı edildiğini bildirmekte (KK-2; KK-7), tarafımızca da bir kez bu dedikodu büyüünün altına girenlerin de buradan kurtulması durumunun güç olduğu düşünülmektedir. Kişilerin başarılarının çekilemediğinden dedikodu edildiği de bildirilmektedir (KK-1). Halk arasında “Falancanın oğlu/kızı şurayı kazanmış” vb. şekillerde başlayan dedikodular oldukça yaygındır. Başarı gibi başarısızlık da dedikodu konusu olmaktadır.

Bu durum, “İnsanları tanımak için gerekli”, “başkalarının hakkında konuşmalarına şahit olduğun kişiyi tanıyabilirsin” (KK-6) şeklinde de açıklamaktadır. Dolayısıyla dedikodu, insanları tanıma, karakter özelliklerini öğrenme açısından da kullanılmaktadır. “Bir başkası hakkında bunları söyleyen, benim hakkımda da başkalarına bir şeyler söyler” şeklinde düşündürmesiyle halk arasında da güven bağlarının oluşmasında da etkili olmaktadır.

Kişilerin yüzüne söylenmesiyle aralarının bozulacağı düşüncesi dedikodu edilmesine sebebiyet vermekte, dedikodu edilmesini psikolojik temellere dayandırıp anlatma ihtiyacının bu şekilde karşılandığı da bildirilmektedir (KK-7). Kişiler, bir başkasının hareketleri hakkında konuşmak isterler ama farklı sebeplerden

ötürü bunu onların yanında yapamazlar. Bu durumdan dolayı kişilerin dedikodu yapma gereksinimi doğmakta, sosyal bir varlık olan insan, bu şekilde anlatma ihtiyacını karşılayarak rahatlamaktadır.

4.2. Hangi Konularda Dedikodu Edilir?

Dedikodular edilen kişiye göre değişmektedir çünkü kişiler farklı ortamlarda farklı kişiler yanında farklı roller sergilemekte, bu rollerin gereksinimlerine göre dedikodular etmektedirler. Sözelimi, kişi arkadaşıyla yahut annesiyle dedikodu ederken farklı konular üzerinden ve farklı üsluplarla dedikodu etmektedir. Kaynak kişilerden birisi annesi ile dedikodu ederken baba tarafının, arkadaşlarıyla dedikodu ederken ise YouTuber yahut Instagramerların¹¹ dedikodu konusu olduğunu ifade etmiştir (KK-4). Bunun yanında siyasetçiler veya yöneticiler de önemli dedikodu konularından birisi olmakta, farklı alanlara yönelen, farklı düşüncelere sahip kişilerin karşıt görüşlü oldukları siyasetçilerin dedikodularını ettiği, onları çekiştirdiği bilinmektedir. Kahvehane ve sosyal medya bu dedikoduların en önemli mekânlarıdır.

Erkekler arasında kadınların dedikodusu da önemli bir dedikodu konusunu oluşturmaktadır. Dedikodusu edilen kadınlar, yakından kişiler olabildiği gibi ünlü veya hiç tanınmayan (sosyal medya gibi ortamlarda görülen) kişiler de olmaktadır. Bunun yanında akrabaların, öğretmenlerin, akademisyenlerin veya arkadaşlarla arkadaşların dedikodusu edildiği de belirtilmiş (KK-6; KK-6; KK-8), bu durumlara gözlemler sonucunda da çokça rastlanmıştır. Samimi arkadaş olsa da ortamda olmayışıyla arkasından dedikodu edildiği, bazen o kişiyle iletişim kurulup (telefonla vs.) konuşulan konuların bir kısmının aktarıldığı da gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra kısa süreliğine ortamdaki ayrılan kişinin de gidişini fırsat bilerek dedikoduların yapıldığı görülmüştür.

Hocaların ders anlatımından, verdiği kitaplardan sınavlarına kadar hemen her konu dedikoduya açıktır. Derleme sırasında da kaynak kişilerden bazıları, derlemeyi unutup hocalarının dedikodularını etmeye başlamışlardır. Bu kapsamda kişilerin, sınavlarındaki başarısızlıkları hocalara bağlayarak onların dedikodusunu edip günah çıkarmaya çalıştıkları söylenebilir. Bazı kişiler ise hocaların olumsuz yorumlara kapalı olmasından dolayı onların yüzüne söylenemeyenlerin arkasından dedikodu edilerek ifade edildiğini belirtmektedirler (KK-5; KK-6). Hekimoğlu da çalışanların görüşlerine önem vermeyen, iletişime kapalı yönetici davranışlarının işgörenler tarafından desteklenmediğinden dolayı -yöneticiler hakkında- dedikodu yapıldığını belirtmiştir (Hekimoğlu, 2020: 32, 33).

¹¹ Youtube yahut Instagram ünlülerini -popüler deyişle- fenomenlerini tanımlamak için kullanılan ifadelerdir.

Sporcular (özellikle futbol) ile ünlü olarak ifade edilen sanatçıların (müzisyenler, oyuncular vb.) yahut sosyal medya fenomenlerinin de önemli oranda dedikodu malzemesi teşkil ettiklerini söylenebilir. Sporcuların oynayışları, kazandıkları para, özel hayatları, müzisyenlerin şarkıları, klipleri yahut oyuncuların oynadığı dizilerdeki rolleri, gerçek hayattaki durumları ve yaşantıları dedikodu konularını oluşturmaktadır. Kaynak kişilerden birisi ise konuyu şu şekilde özetlemiştir: “Konusu fark etmez, bu devirde her şey konuşuluyor” (KK-3).

4.3. Jest ve Mimikler ile Kalıp İfadeler

Jest ve mimikler dedikoduda elzemdir. Dedikodu esnasında şaşırma, sinirlenme, üzülmeye, gülme gibi duyguları yansıtan mimik hareketleri ile bir olayı, kişiyi kınama, konuyu daha iyi açıklayabilme açılarından jest hareketleri hayati öneme sahiptir. Bunlar anlatılan olaya heyecan kattığı gibi dedikodunun doruk noktalarına ulaşmasına da büyük hizmet ederler. Dedikoduya başlarken ise “Benden duymuş olma ama”, “ne olmuş biliyor musun”, “bunu hemen duymam lazım”, “bak ben dedikodu yapmayı sevmem ama”, “arkasından konuşmak gibi olmasın ama”, “günahı bize gelmesin ama” gibi dedikodu başlangıç kalıplarının olduğu söylenebilir.¹² Dedikodu esnasında “Yaa öyle mi olmuş”, “ben demiştim zaten ondan bir şey olmaz diye”, “tüh tüh tüh ne hallere koydu kızı/oğlanı”, “Yazık anam yazık, kız cihaza yazık”, vb. kalıp ifadeler kadınlar arasında çokça kullanılırken birtakım jest-mimik ve el-kol hareketleri de eşlik etmektedir. Erkek dedikodularında nadir bir şekilde jest-mimik hareketlerine rastlanılmışsa da bazı zamanlar alışıldık el-kol hareketleriyle karşılaşmıştır. Sözelimi, dedikodu ederken elleriyle ağızlarını kapattıkları veya bıyık ve sakallarıyla uğraştıkları görülmüştür. Ayrıca kalıp ifadelerine de hemen hemen hiç rastlanılmamıştır. Kalıp ifadelerin oluşabilmesi için uzun yıllara ihtiyaç vardır. Bu durumda erkeklerin dedikodusunun sistematik bir hâle bürünmediği düşünülmekte, buna karşın dedikoduların daha çok kadınlarla özdeşleştirilmeleri anlaşılabilmektedir. Bu durumdan dolayı da kadınların dedikodusunun daha eskilere dayandığı da düşünülmektedir.

4.4. Mekân

Kapı önünde, mahalle arasında, kahvehanede, altın gününde, çeşme başında edilen dedikodu mekânlarına ek olarak televizyon, radyo, forum siteleri, sosyal medya uygulamaları da bu mekânlar arasında sayılabilir. Okul ortamında “Falanca Hoca bana kafayı takmış, geçirmiyor” şeklinde kalıp ifadelerle rastlamaktayız. Kişiler, hocalarına günahlara yükleyip kendilerini rahatlatmaktadırlar. Odaya gelen yeni kişi hakkında (öğrenci yurdunda), yemek yerken, kütüphanede, parti-

¹² Bu durum masallardaki “bir varmış bir yokmuş”, “evvel zaman içinde kalbur saman içinde” vb., Karagöz oyununda “Of, Hay, Hak” ifadesinin kullanılması vb. başlangıç kalıpları şekillerinde de karşımıza çıkmaktadır.

de, açık havada vb. olmak üzere hemen her alanda dedikodu edilmektedir. Odaya yeni gelen kişi hakkında edilen dedikodular, o kişiye ne şekilde davranılacağını da belirlemektedir. Bu durumda rahatça dedikodu edebilmek adına mesajlaşma uygulamalarından grup kurup yeni gelen kişi hakkında dedikodu edildiği de rastlanan bir durumdur.

Özellikle kahvehanedeki dedikodularda öncelikle kişilerin ağzı aranır. Ortaya atılan laf üzerinden kişilerin düşünceleri anlaşılır ve dedikoduya o şekilde devam edilir. Sözgelimi, "Falanca kişi/siyasetçi/sporcucu şunu yapmış", "Filanca takımın teknik direktörü veya başkanı şunu söylemiş" vb. şekillerde ortaya laf ("yem") atılır ve diğerlerinin o kişi hakkındaki düşüncesi, verecekleri cevaplar yahut takındıkları tavırlardan anlaşılır ("yüzü düştü" vb. denilerek de kişilerin düşünceleri anlaşılır). Kahvehanelerin sahipleri farklı kahvehaneye giden müşterilerinin dedikodusunu yapmakta, kahvehanede ise mahalledekiler, ortaklıklar ve ortak tanıdıklar üzerinde dedikodu yapılmaktadır. Kişiler, evde hanımlarıyla konuşmadıkları konuların (siyaset, futbol vb.) dedikodusunu kahvehanede yapmaktadır. Toplumda "dedikoducu" olarak bilinen kişilerin de dedikodusu edilmekte, bunu yapanların ise dedikodu etmediklerini belirtmeleri çelişkili bir durumu ortaya koymaktadır. Evlenecek oğlan (damat) hakkında -kahvehanelerde dedikodu edilerek de bilgi toplanmaktadır.

Berber/kuaför hakkında dedikodular da edilmektedir. Nedeni bilinmez,¹³ erkeklerin büyük çoğunluğu berberlerine bağlılık gösterir. Berberleri alınacağından yahut kendileri istemediğinden dolayı da farklı berberlere gitmezler, gidilmişse ise eski berberlerinin önünden geçmemeye çalışırlar.¹⁴ Bu açıdan kişiler, berberlerine karşı koyamaz, tıraşlarını beğenmediyseler de bunu berberlerinin yüzüne söyleyemezler. Bu kişiler, kapıdan çıkar çıkmaz argo ve küfürle birlikte dedikodu etmeye başlamakta, berberlerine söyleyemediklerini bu şekilde dile getirerek rahatlamaktadırlar.

Araştırmaya katılanlar, ortama ve kişilere göre dedikoduların değiştiğini; sırtutan/tutamayan ve kişilerin zekâ düzeylerinin dedikoduyu şekillendirdiği belirtilmiştir (KK-2; KK-3; KK-5; KK-7; KK-8). Zekâ düzeyi olarak kişilerin genel kültür (siyaset, spor vb.) konularında gelişmişlik düzeylerine göre dedikodu edilmektedir. "Erkeklerle kızların, kızlarla erkeklerin dedikodusunu ederim" (KK-1)

¹³ Nedeni hakkında kesin bir şey ortaya koymak mümkün değilse de kişinin bedeninin en önemli parçalarından birisini emanet ettiği kişiye güven duymasının önemi de burada vurgulanmalıdır. Nasıl ki kişiler, doktorlara bedenlerini emanet ettiklerinden onlara karşı koyamıyor ise berberler için de benzer bir durumun geçerli olabileceği düşünülmektedir.

¹⁴Bu durumun bir benzeri de halk arasında kişilerin mahallesindeki bakkaldan alışveriş yapmak yerine büyük marketlerden alışveriş yaptıktan sonra o poşetlerle mahallesindeki bakkalın önünden geçmek yerine yolunu değiştirip farklı bir yoldan evine ulaşması şeklinde de karşımıza çıkmaktadır.

şeklinde cevap, ortamdaki kişilerin dedikodu üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır.

“Ayaklı gazete” ifadesi her mekânı dolanıp, insanların yanına gidip onlara bilgileri haber veren, dedikodu malzemesi sunan veya yaptıran kişiler için kullanılmaktadır. Dijital mekân, insanın doğa dışındaki yeni bir varoluş alanı olan sosyal medyada¹⁵ önemli dedikodu mekânıdır. Burada paylaşılan gönderiler (özellikle fotoğraflar), önemli dedikodu malzemesi sunmakta, kurulan gruplarda yahut özelden de dedikodular edilmektedir. Gündem, etiket şeklinde yahut farklı sayfalarda siyasiler, sporcular, fenomenler, kadınlar; dizi, film oyuncularını veya programdaki kişiler hakkında dedikodular edilmektedir. Özel olarak dedikodu gruplarının varlığı da bilinmesiyle birlikte, görüşülen kişiler böyle gruplarının olmadığını, bunların daha çok kadınlarda olduğunu, yine de var olan gruplarda (özellikle sınıf grubu) kısıtlı da olsa dedikodu ettiklerini belirtmişlerdir (KK-1; KK-2; KK-5; KK-6; KK-7).

4.5. Dedikoduda Özlü Sözler

Halka mâl olmuş özlü sözlerin dedikodularında da kullanıldığını görmek mümkündür. Aşağıda bunları bazı örnekler verilmiştir.

Dedikodunun etkilerini kaldırabilmek adına, durumun abartı olduğunu ifade etmek için “beşin/onun üzerine beş/on koyarak söylüyor”, “bire bin katmak” ifadeleri kullanılmaktadır.

Birisinin maddi kazancı dedikodu konusu olup belirli bir sonuca varılmadığında şu ifade kullanılmaktadır: Zengin malı züğürdün çenesini yorarmış.

Belirli bir dedikodunun yalan, yanlış haber olduğu söylendiğinde şu ifade akla gelmektedir: Ateş olmayan yerden duman çıkmaz. Kişiler, bu dedikoduya inanmamaya çalışsalar da doğruluk ihtimali de zihinlerinin bir köşesinde bulunmaktadır.

Çok gezenlerin arkasından dedikodu edilirken “Ayağı altına gelmez”; çok hareketli insanlardan bahsedilirken de “eli dursa ayağı durmaz” ifadesi kullanılmaktadır.

Karısının daha iyi şartlarda yaşamak istemesiyle yahut bu konularda üstelmesiyle, erkeğin yeni eşya, ev vb. alması dedikodu konusu edildiğinde ise “Kötü kadın ey (iyi) mal sahibi edermiş” sözü kullanılmaktadır.

Dertsiz, tasasız ve rahat insanların arkasından konuşulurken “Dünya yansa bir horom otu yanmaz” ifadesi kullanılmaktadır.

¹⁵ Sosyal medya hakkında ayrıntılı bilgi için bk. (Özutku vd., 2014).

Kişilerin bir anda varlıklı olup görgüsüzlük sergilemesi durumlarında o kişiden bahsedilirken “Görmemişin çocuğu olmuş, çekmiş ç.künü koparmış” ifadesi kullanılır.

Boyu kısa olup fena işler yapanlar için “g.tü yere yahundan korkacaksın” ifadesi kullanılır. Bu ifade beden ayıplama amacından ziyade beklenilmeyen kişilerden görülen olumsuz hareketler karşısında şaşırılmasını ifade eden bir üslup ile söylenmektedir.

Karısı kocasına veya kocası karısına zorluklar çektiriyor, onu bezdiriyor ise “Karısının/kocasının burnundan döker” ifadesi kullanılmaktadır ki sadece karı-koca değil, birbirini yoran, bıktıranlar için de söylenmektedir.

Bunların yanı sıra “O kadar konuştu/kınadık başımıza geldi”, hıçkırınca yahut kulak kaşınınca/çınlayınca “birisi bizi konuşuyor” şeklinde inançların erkeklerin arasında olmadığı da gözlemlenmiştir, kimileri ise kullansa da inanmadığını belirtmiştir. Hz. Muhammed’in “Kınamayınız, kınadığınız şey başınıza geçmedikçe ölmezsiniz” hadisi de kişiler tarafından hatırlatılmıştır (KK-2; KK-3).

4.6. Kötümser ve İyimser Dedikodular

Bilinenin aksine sadece olumsuz değil, olumlu, iyimser şekilde dedikodular da edilmektedir. Çalışma esnasında kişilerden bazıları dedikoduyu, “insanların arkasından iyi veya kötü konuşulması” (KK-2; KK-3; KK-10) şeklinde tanımlamaları da görüşümüzü onaylamaktadır. Her iki durum da örneklerle açıklanacaktır.

Bir köpek, havlayarak adama yaklaşırken (bahsedilen kişi köpekten korkmaktadır), adam “kaynanama benziyor” demekle birlikte birtakım sözler ettiği görülmesi olumsuz dedikoduya örnek olmakla birlikte erkeklerin kaynanaları/kaynataları hakkında dedikodu ettiklerini de ortaya koymaktadır. Buna karşın kişinin başarısından bahsedilirken “Maşallah”, “İnşallah nazar değmez”, “Helal olsun, çalıştı, başardı” gibi ifadelerle birlikte dedikodusunun edildiğine rast gelinmiştir. Bu durumda olumlu anlamda dedikoduların varlığına da kanıt niteliği taşımaktadır.

Pek çok kişi olumlu yanının olmadığını düşünmekle birlikte muhatap olunan kişinin karakter analizinin yapılması şeklinde dedikodunun olumlu özelliklerinin olduğunu da belirtmişlerdir (KK-3; KK-4; KK-5; KK-6). Sözelimi, bir başkasının dedikodusuna rast gelen kişi, kendi hakkında da aynı şeylerin yapılabileceğini düşünmekte, bu açıdan temkinli olmaktadır. Demirci (2004: 17), insanların dedikoduyu, gerçek hayatın sıkıntılarında kaçıp zihinlerini dinlendirebilecekleri sığınaklar gibi kullanılmasıyla dedikodunun olumlu yanlarından da söz eder.¹⁶ Ayrıca Solmaz (2006: 567) da dedikodunun olumlu açıdan kullanılması gerektiği-

¹⁶ Dedikodunun olumlu yanları hakkında ayrıntılı bilgi için bk. (Demirci, 2004: 16-17).

ni belirtmektedir. Usta vd. (2018: 2) ise işgörenler arasında kaynaşmayı sağlaması, bilgi ve tecrübe aktarımı konularında aracı rolünü üstlenmesi, mutluluk hissi vermesi gibi yanlarıyla da olumlu taraflarının olduğunu işaret etmektedirler.¹⁷ Bunların yanı sıra olumsuz bir durum olarak ise iş yerinde dedikodu eden kişinin iş feshinin gerçekleştirilmesi de kişiler tarafından ifade edilen konulardan birisidir (KK-2).¹⁸ Ayrıca kişilik hakları ihlaline sebep olunabileceği, kişiyi hırsa sürükleyip hiç olmadığı kişi haline getirdiği, dinen yasak olmasıyla olumsuz bir anlam ifade ettiği de belirtilmiştir (KK-3; KK-4).

4.7. Erkek-Kadın Dedikoduları

Erkek ve kadın dedikodularının birbirinden ayrıldığı kimi noktaların yer aldığı da kaynak kişiler tarafından belirtilmektedir.

Kişiler, kadın ve erkek dedikodusunu büyük ölçüde “detaycılık” üzerinden ayırmaktadır. Kadınların fazlaca detaya girdikleri, erkeklerin ise daha yüzeysel şekilde dedikodu ettiği belirtilmektedir (KK-1; KK-2; KK-3; KK-5; KK-6).

Erkeklerde konuşulan konunun orada konuşulup bitirildiği ifade edilmekte, kadınlarda ise dedikodunun uzadığı, farklı alanlarda da dedikoduya devam ettikleri (sözgelimi, yüz yüze dedikodu edilirken, ayrılmaları durumunda telefondan dedikodu etmeleri) belirtilmektedir (KK-5; KK-6). Bu açıdan kadınların dedikoduya daha bir bağımlı olduğu ifade edilmektedir.

Kadınların birbirlerine güveninin sınırlı olmasına karşın erkeklerin birbirlerine olan güveninin -kadınlarınkinden- daha fazla olduğu da belirtilmektedir (KK-7). Erkekler dedikodu ederken birbirlerine olan güvenlerinden dolayı -dedikodusu edilen kişinin- özel olarak kabul edilebilecek durumlarından bazılarını da anlatmaktadırlar. Bunun yanında kadınların eski sevgilileri, onların sevgilileri vb. konularda dedikodu ettikleri belirtilmiş (KK-7), bu durum evli kadınların da daha çok kocalarının arkasından dedikodu etmeleri konusunda benzerlik kurmamızı sağlamıştır. Buna karşın erkekler, hanımlarını farklı ortamlarda mevzubahis yapmamaktadırlar. Erkeklerin ise arkadaşları, eski arkadaşları ve arkadaşlıkları konularında dedikodu ettikleri belirtilmişse de (KK-7) eski sevgilileri hakkında dedikodu ettikleri de gözlemlenmiştir.

¹⁷ Burada ifade edilmeye çalışılan durum, dedikodunun olumlu yanlarının da bulunduğu şeklindedir. Aksi olarak dedikodunun olumlu bir unsur olduğu yahut olumsuz yanlarının bulunmadığı gibi bir anlam çıkarılmamalıdır. Bu açıdan hatalı bilgilerin dedikodu konusu olarak diğer kişilerle paylaşılmasının toplumu kaosa sürükleyebilecek kadar önemli düzeyde olumsuz yönlerinin olduğunun da bilinmesi gerekmektedir. Bunun yanında hakkında konuşulanlardan bihaber olan taraf, olumsuz bilgilerin kurbanı olarak toplum nezdinde olumsuz bir imaja sahip olabilecektir (Usta vd., 2018: 10).

¹⁸ Bu duruma medya organlarında da çokça karşılaşılmaktadır. Bk. (URL-4; URL-5; URL-6; URL-7).

Sonuç

Dedikodunun insanlar arasında bu denli yaygın olması, belirli bir kompozisyona tabi olması, belirli kurallarının bulunması, insanın “Homo Rumor” (Dedikoducu İnsan) olabileceğini akla getirmektedir. Hayvanların dedikodu edememesi de bu durumu tetikler niteliktedir. Dedikodu yapmak ile anlatı anlatmak arasında farklar vardır. Bunlardan birisi anlatı da bir taraf anlatır, diğer taraf dinler yani pasif durumdadır. Ayrıca dedikoduda büyük bir dinleyici kitlesi olması hatta çoğunlukla dedikodu edenler dışında kimselerin olmaması gerekir. Bunun yanında dedikoduda ise her iki tarafın da aktif olması, konuşmaya katılım sağlaması gerekmektedir. Anlatılarda (mit, efsane, masal, destan, halk hikâyesi) olağanüstü motiflerle karşılaşılmasına karşın dedikodular da bu durum yok denecek kadar azdır. Harari (2015: 36) ise maymunların da sosyal ilişkilerde birbirleri ile yakından ilişkili olduklarını ama dedikodu yapamadıklarını, dedikodunun kötülense de gruplar halinde iş birliği yapmanın temelini oluşturduğunu yazmaktadır. Bu bakımdan dedikodu insanlara özgü bir nitelik kazanmaktadır çünkü bizler, hayvanların kalabalık bir grup oluşturamadığını bilmekteyiz. İnsana, en çok benzetilen hayvan olarak şempanzenin de “birkaç düzineden oluşan küçük gruplar halinde yaşadığını” (Harari, 2015: 38) bilmekteyiz. Buna karşılık Harari, dedikodunun homo sapiens’in daha büyük ve istikrarlı gruplar kurmasını sağladığını ifade etmektedir (2015: 39).

İnsanoğlu, geçmişten günümüze anlatma ihtiyacını hissetmiş, bu ihtiyaçlardan birisi de dedikodu şeklinde ortaya çıkmıştır. Ne zaman ortaya çıktığı bilinmeyen dedikodunun, insanların anlatma ihtiyaçlarını önemli oranda giderdiği de bilinmektedir. Bu dedikodular kadınlar arasında balkondan balkona, pencereden pencereye yapılmasının yanında mahalle aralarında, kapı önlerinde, evin içinde oturup çay içerek de edilmektedir. Erkekler ise hanımları ile konuşmadıkları konuları (futbol, siyaset vb.) kamuya açık alanlarda genellikle kahvehane gibi ortamlarda diğer erkeklerle konuşmaktadırlar. Bu açılardan anlatma ihtiyaçlarını karşılamakta ve rahatlamaktadırlar. Genç kızlar ve erkekler ise aileleri ile paylaşmadıkları durumları arkadaşları ile paylaşmakta, onlarla konuşmakta ve kişiler üzerine dedikodu yapmaktadırlar. Yaşlı kesimde anlatma ihtiyacı daha fazla öne çıkmakla birlikte bu açıdan yanlarına oturan kişiye hemen bir şeyler anlatmaya başlamaktadırlar. İnsanların büyük çoğunluğunun anlatma ihtiyacını dedikodulardan sağladığı bilinmektedir. İnsanların bir başkaları hakkında düşüncelerini onlara söyleyememelerinin farklı sebepleri olabilmekte, bu durumda onların arkasından konuşmayı gerektirmekte ve dedikodu şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Kötümser ve iyimser dedikodular düşünüldüğünde kişinin ortamda rezil de vezir de edilebileceği söylenebilmekte, bu da dedikodunun belirli bir gücünün olduğunu düşündürmektedir. Dedikodu, birini batırmak ya da göklere çıkarmaktan toplumsal ayaklanmalara hatta savaşımlara neden olma özelliklerini taşır (Göle,

2016: 49). Ayrıca dedikodusu edilen konunun “Ateş olmayan yerden duman çıkmaz” ifadesinden de anlaşılacağı üzere belirli bir gerçekliğe sahip olduğu da düşünülmektedir. “Rahatsız ediciliğin temelinde gerçek çıkma olasılığı yatar” (Göle, 2016: 55).

Erkekler yaptıkları dedikoduları, dedikodu şeklinde adlandırmamaya özen göstermiş, dedikodu yerine eleştiri, sohbet, konuşma, düşüncelerini ifade etme, yerme ifadelerini kullanmışlardır. Dedikoduların edildiği ortama güven hâkim olmakta, dedikoduya katılmayan kişi de şüphe edilebilmekte ve kısmi şekilde ötekileştirilmektedir. Bu ortamda hemen her şeyin (kadınlardan zenginlere, siyasetçilerden sporculara, eski sevgililerden ortamda bulunmayan arkadaşlara kadar vb.) dedikodusu edilse de kadınlar kadar ayrıntılı, detaylı bir dedikodu edilmediği de kişiler tarafından bildirilmiştir. Arkadaşlar, hocalar, eski sevgililer, ünlüler gibi mevzular önemli dedikodu konularını teşkil etmektedir. Erkekler arasında geçmişteki olaylardan hatırlanıp bu konularda dedikodu edildiği de rastlanılan bir durumdur. Sözelimi, lise yıllarındaki bir öğretmenini hatırlayıp onu hakkında dedikodu etmektedirler. “Ötekilerin” dedikodusu da edilmektedir. Aslında bu durum sadece erkekler arasında değil, insanlık içerisinde böyledir. Sözelimi farklı bir kültürü paylaşan kişinin kültürel unsurlarındaki farklılıklar dedikodu konusu olarak açılmaktadır. Bu şekilde insanlar birilerini günah keçisi ilan ederek kendilerini temize çıkarmaya çalıştıkları da görülen unsurlardan birisidir.

Bu açıdan dedikodunun Türk kültürü içerisinde sadece kadınla bağdaştırılmadığı, erkeklerin de büyük oranda dedikodu ettiği fakat bu dedikoduları farklı isimler altında gizlediği görülmektedir. Dedikodunun sosyal varlık olan insanlar arasında iletişimi sağlama, kültür aktarımını ortaya koyma gibi açılardan da önem teşkil ettiği ortadadır. Çeşitlenme, abartı ve tekrarin da dedikodunun devamlılığını sağladığı ifade edilmelidir. Bu ve bunun gibi açılardan halkbilimi türlerinden birisini teşkil eden dedikodu üzerine çalışmalar yapılması gerektiği ve folklor bünyesindeki bu eksikliğin tamamlanması gerektiği de ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Kaynakça

- Assmann, Jan (2015). *Kültürel Bellek, Eski Yüksek Kültürlerde Yazıt, Hatırlama ve Politik Kimlik*. Çev. Ayşe Tekin. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bascom, William R. (2014). “Folklorun Dört İşlevi”. Çev. Ferya Çalış. *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2*. Ed. Mehmet Öcal Oğuz ve Selcen Gürçayır Teke. Ankara: Geleneksel Yayınları.
- Ben-Amos, Dan (1997). “Şartlar ve Çevre İçinde Folklorun Bir Tanımına Doğru”. Çev. Metin Ekici. *Milli Folklor*, 33: 74-87.

- Çelik, Adil (2019). "Türk Sözlü Anlatı Geleneğinde Hristiyan İmajı". *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 28: 902-924.
- Demirci, Kerim (2004). "Dedikodu Kavramına Dair". *Millî Folklor*, 64:11-17.
- Doğın, Çiğdem (2019). *Dedikodu Olgusuna Psiko-Sosyolojik Bir Yaklaşım: Van Merkez TOKİ Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dundes, Alan (1998). "Halk Kimdir?". Çev. Metin Ekici. *Millî Folklor*, 37: 139-153.
- Dundes, Alan (2005). "Folklor Nedir?". Çev. Gülay Aydın. *Millî Folklor*, 65: 127-129.
- Ergin, Muharrem (1964). *Dede Korkut Kitabı, Metin-Sözlük*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Ergin, Muharrem (2003). *Dede Korkut Kitabı*. Haz. Murat Emre Şahin ve Hasan Kadıköylü. İstanbul: Hisar Kùltür Gönüllüleri.
- Girard, Rene (2005). *Günah Keçisi*. Çev. Işık Ergüden. İstanbul: Kanat Kitap.
- Gökyay, Orhan Şaik (2019). *Dede Korkut Hikâyeleri*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Göle, Münir (2016). *Dedikodu*. İstanbul: Alakarga Yayınları.
- Güvenç, Ahmet Özgür (2018). "Anlatıdan Görsele Elektronik Mizah Kùltürü". *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 61: 101-112.
- Harari, Yuval Noah (2015). *Hayvanlardan Tanrılara Sapiens, İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi*. Çev. Ertuğrul Genç. İstanbul: Kolektif Yayınları.
- Hekimoğlu, Fahrettin (2020). *Örgütlerde Dedikodu ve Söylentinin Örgütsel İletişim Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Huizinga, Johan (2020). *Homo Ludens Oyunun Toplumsal İşlevi Üzerine Bir Deneme*. Çev. Mehmet Ali Kılıçbay. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- İsahanlı, Hamlet ve Gazanfargızı, Aynur (2020). "Dedikodu Halkbilimi Türü Müdür?" *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 5: 127-146.
- Kocabay, Hatice (2007). "Bir Dedikodu İletim Mekânı Olarak İnternet Sitelerinin Forumları". *Millî Folklor*, 75: 121-125.
- Malinowski, Bronislaw (1990). *Büyük, Bilim ve Din*. Çev. Saadet Özkal. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Ong, Walter Jackson (2014). *Sözlü ve Yazılı Kùltür Sözüün Teknolojileşmesi*. Çev. Saadet Postacıoğlu Banon. İstanbul: Metis Yayınları.

- Özdemir, Nebi (2015). *Medya Kùltür ve Edebiyat*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Özutku, Fatih vd. (2014). *Sosyal Medyanın ABC'si*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Sanders, Barry (2019). *Kahkahanın Zaferi, Yıkıcı Tarih Olarak Gülme*. Çev. Kemal Atakay. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sezer, Ayşe (2020). "Dedikodu, Mekân ve Statü". *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi*, 13(31): 1040-1055.
- Solmaz, Başak (2006). "Söylenti ve Dedikodu Yönetimi". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16: 563-575.
- Tekgöz Obuz, Aysel (2020). "Kadınlar Açısından Dedikodu". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 70: 579-587.
- Usta, Mehmet Emin vd. (2018). "Örgütsel Dedikodu Yönetimi". *Harran Maarif Dergisi*, 3(2): 1-13.
- Yıldırım, Dursun (1985). Türk Folklor Araştırmalarının Problemleri. *Erdem*, 2: 545-558.

Elektronik Kaynaklar

- URL-1: "TDK Güncel Türkçe Sözlük". <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim: 24.03.2021).
- URL-2:"Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi".<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 09.05.2021).
- URL-3: "Dergipark Akademi".<https://dergipark.org.tr/tr/search?q=%22Dedikodu%22§ion=articles> (Erişim: 09.05.2021).
- URL-4: "Facebook'ta dedikodu yaptı! İş yerinden tazminatsız kovuldu"<https://www.milliyet.com.tr/gundem/facebookta-dedikodu-yapti-is-yerinden-tazminatsiz-kovuldu-2453917> (Erişim: 26.05.202).
- URL-5: "Yargıtaydan çalışanlar için dedikodu kararı! Mesai arkadaşlarının dedikodusunu yaptı işten atıldı"<https://www.sabah.com.tr/yasam/2020/01/13/yargitaydan-calisanlar-icin-dedikodu-karari-mesai-arkadaslarinin-dedikodusunu-yapti-isten-atildi> (Erişim: 26.05.2021).
- URL-6: "Dedikodu yapan hasta bakıcı işten kovuldu".<https://www.cnnturk.com/turkiye/dedikodu-yapan-hasta-bakici-isten-kovuldu> (Erişim: 26.05.2021).
- URL-7: "İş yerinde dedikodu yapmak kovulma sebebi!".<https://www.youtube.com/watch?v=AwHxdGv33hY> (Erişim: 26.05.2021).

Sözlü Kaynaklar

- GK-1: Üniversite mezunu (Görüşme tarihi: 13.12.2019).

KK-2: Üniversite öğrencisi (Görüşme tarihi: 13.12.2019).

KK-3: Üniversite mezunu, asansörcü (Görüşme tarihi: 13.12.2019).

KK-4: Üniversite öğrencisi (Görüşme tarihi: 13.12.2019).

KK-5: Lise mezunu (Görüşme tarihi: 13.12.2019).

KK-6: Üniversite öğrencisi (Görüşme tarihi: 13.12.2019).

KK-7: Üniversite öğrencisi (Görüşme tarihi: 13.12.2019).

KK-8: Üniversite mezunu (Görüşme tarihi: 13.12.2019).

KK-9: Lise mezunu, mağazada müdür yardımcısı (Görüşme tarihi: 13.12.2019).

KK-10: Üniversite mezunu (Görüşme tarihi: 13.12.2019).

Çalışmanın yazarı/yazarları “COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki hususları beyan etmiş(ler)dir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Finansman: Bu çalışma için herhangi bir kurum ve kuruluştan destek alınmamıştır.

Destek ve Teşekkür: Çalışmanın araştırılması ve yazımı esnasında destek veya fikirlerine başvurulmuş herhangi bir kişi bulunmamaktadır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın/yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

Yazarın Notu: Bu çalışma TOKÜAD-III. Uluslararası Toplum ve Kültür Araştırmaları Sempozyumu’nda (1-3 Ekim 2021) yazarın aynı adla sözlü olarak sunduğu bildirinin gözden geçirilerek genişletilmesi suretiyle hazırlanmıştır.

Katkı Oranı Beyanı: Bu makalenin tüm bölümleri tek bir yazar tarafından hazırlanmıştır.

The author / authors of the study declared the following points within the framework of the “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Funding: No support was received from any institution or organization for this study.

Support and Acknowledgments: There is no person whose support or ideas are consulted during the research and writing of the study.

Declaration of Conflicting Interests: The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.

Author’s Note: This study was prepared by reviewing and expanding the paper that the author submitted orally under the same name at TOKÜAD-III. Uluslararası Toplum ve Kültür Araştırmaları Sempozyumu (1-3 Ekim 2021) [TOKÜAD- 3rd International Symposium on Society and Cultural Studies (October 1-3, 2021)].

Author Contributions: All sections of this article have been prepared by a single author.